

Σχεδιάζοντας Συμπεριληπτικά Περιβάλλοντα

Έλενα Π. Σουκάκου

Επίτιμη Εταίρος Έρευνας Στη Σχολή Παιδαγωγικών
Επιστημών στο Πανεπιστήμιο Roehampton, Ηνωμένο
Βασίλειο.

ΠΜΣ «Ειδική Αγωγή» Τ.Ε.Α.Π.Η. ΕΚΠΑ

24 Φεβρουαρίου, 2026

Σήμερα θα εστιάσουμε σε...

01

Βέλτιστες συμπεριληπτικές
Πρακτικές

02

Παραδείγματα και ζητήματα
εφαρμογής στη τάξη

Επιστημονικά τεκμηριωμένες πρακτικές

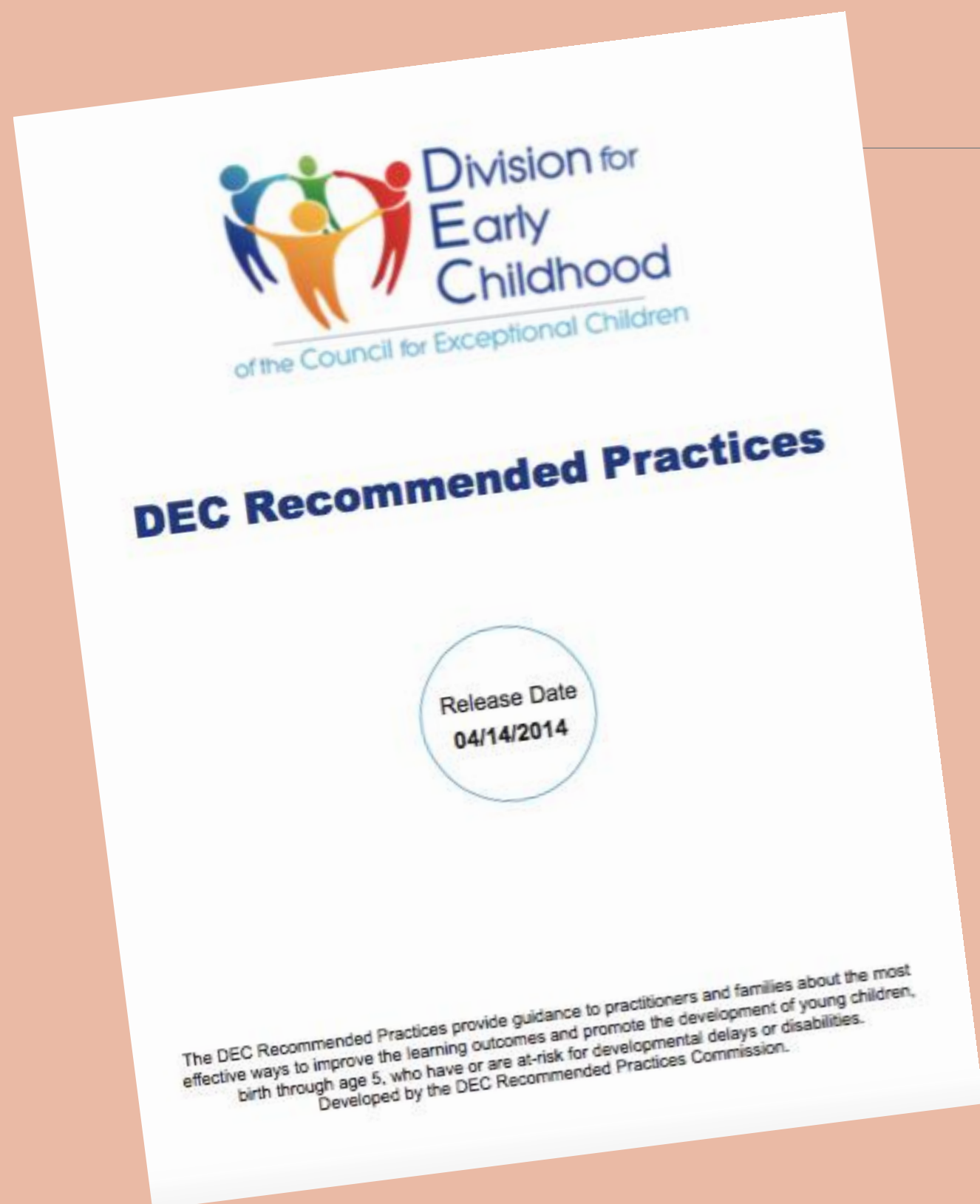
Για τη σχολική τάξη

- **Περιβαλλοντικές προσαρμογές**
- Πρακτικές για την υποστήριξη της ενεργούς συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες
- Πρακτικές για την υποστήριξη αλληλεπιδράσεων μεταξύ των παιδιών
- Πρακτικές υποστήριξης των παιδιών για την κοινωνικοσυναισθηματική/προσωπική ανάπτυξη
- Αξιολόγηση και παρακολούθηση της προόδου των μαθητών

Για τη σχολική δομή

- Σχολική Ηγεσία/Διοίκηση
- Διεπιστημονική Συνεργασία
- Συνεργασία Μεταξύ Σχολείου και Οικογένειας
- Δια Βίου Μάθηση/ Επιμόρφωση
- Πρακτικές Μετάβασης

Συμπεριληπτικές Πρακτικές

Τί Κάνει Ένα Περιβάλλον Να Είναι Συμπεριληπτικό?

Το Περιβάλλον της Τάξης

Τί Γνωρίζουμε Για Τις Προσαρμογές Του Χώρου, των Υλικών Και Του Εξοπλισμού?

- Διευκολύνουν την ανάπτυξη πολλών διαφορετικών δεξιοτήτων.
- Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μαθηση (Universal Design for Learning (UDL) είναι ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για το σχεδιασμό προσβάσιμων και συμπεριληπτικών χώρων για όλους.
- Το περιβάλλον μιας τάξης οφείλει να αντανακλά τη διαφορετικότητα (διαφορετικά αναπτυξιακά και μαθησιακά προφίλ, διαφορετικές εμπειρίες και ικανότητες. (It should include different display and materials that reflect a variety of races, ethnicities, cultures, traditions, beliefs, genders, family structures).
- Οι κατάλληλες προσαρμογές υποστηρίζουν την ενεργή εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες και ρουτίνες.

(Hemmeter, Ostrosky & Fox 2020; Barton & Smith 2015; Soukakou 2016)

- **Κατηγορίες Προσαρμογών Του Χώρου, των Υλικών Και Του Εξοπλισμού**

- Περιβαλλοντικές Προσαρμογές Στο Χώρο (ταμπέλες στους χώρους, χρήση οπτικών βοηθημάτων, δημιουργία χώρων που προάγουν την ιδιωτικότητα των παιδιών)
- Προσαρμογές στα υλικά (παιχνίδια, βιβλία, εργαλεία, φωτογραφικό υλικό)
- Ειδικός εξοπλισμός (π.χ. σκαλοπατάκι για ανεξάρτητη πρόσβαση, περπατητής)

(Barton, Pribble, & Joseph in Barton & Smith 2015, chapter 5)

Προσαρμογές Του Χώρου, των Υλικών Και Του Εξοπλισμού

Οι χώροι των τάξεων είναι προσβάσιμοι στα παιδιά.

Οι χώροι των τάξεων σηματοδοτούνται με εικονικά σύμβολα (picture symbols) και οπτικές οδηγίες για να ενθαρρύνουν την ανεξάρτητη προσβασιμότητα (access) και χρήση.

Τα υλικά και ο εξοπλισμός είναι προσβάσιμα στα παιδιά.

(Hemmeter, Ostrosky & Fox 2021; Barton & Smith 2015; Soukakou 2016; Early Childhood Environment Rating Scales, 2015)

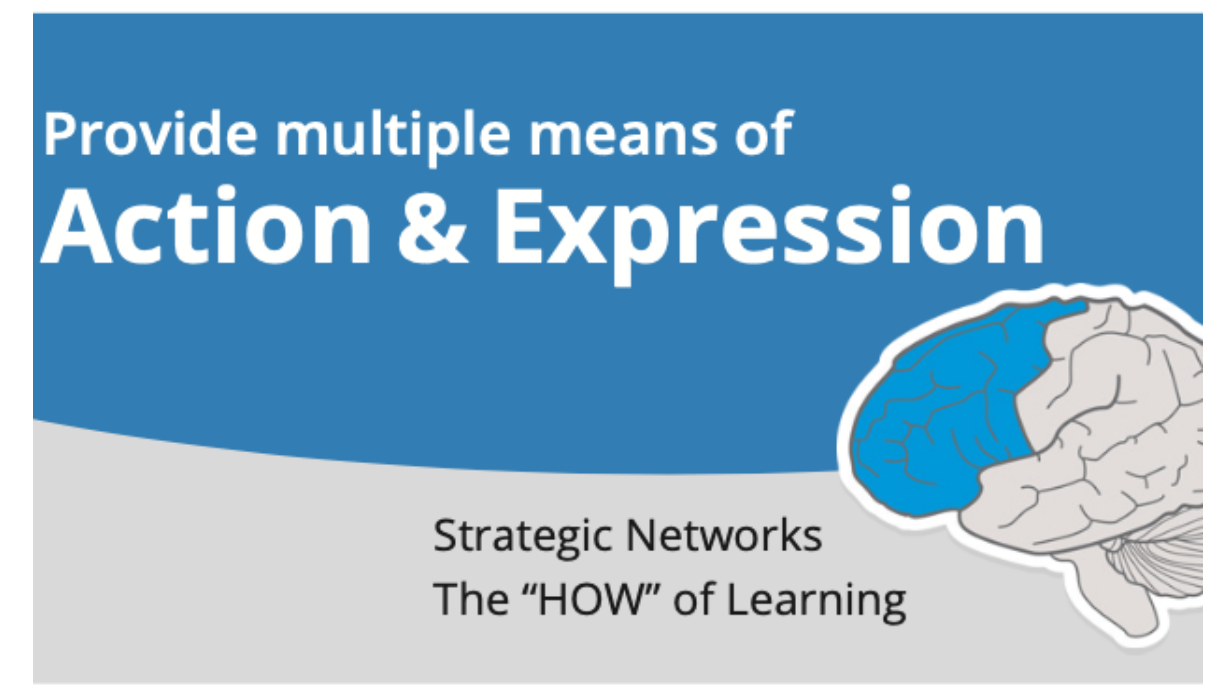
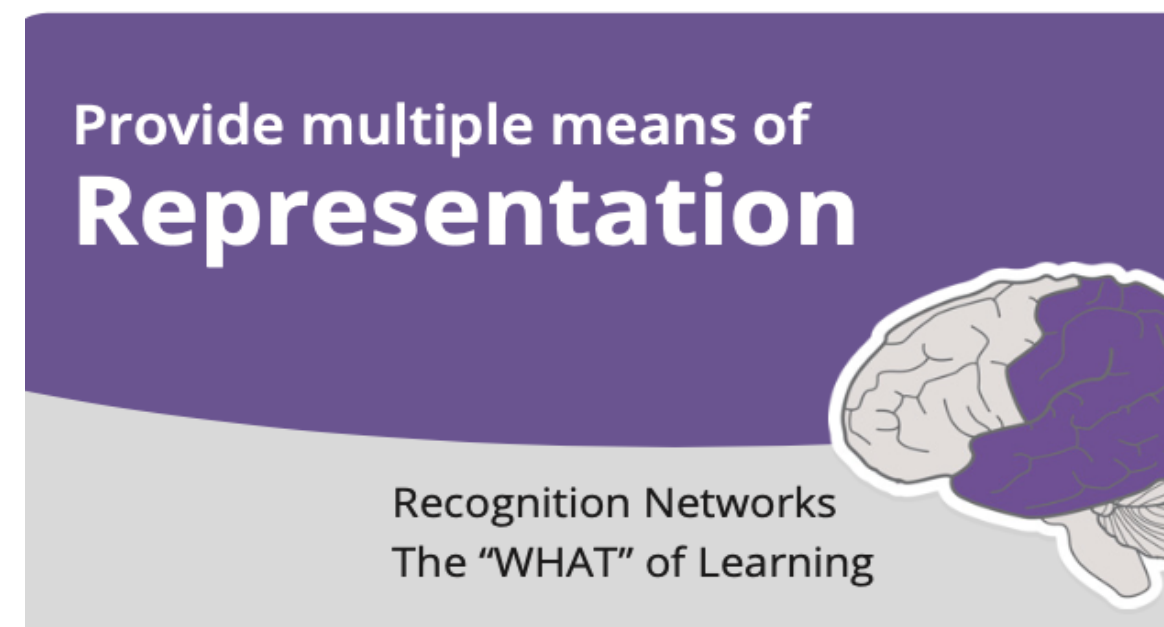
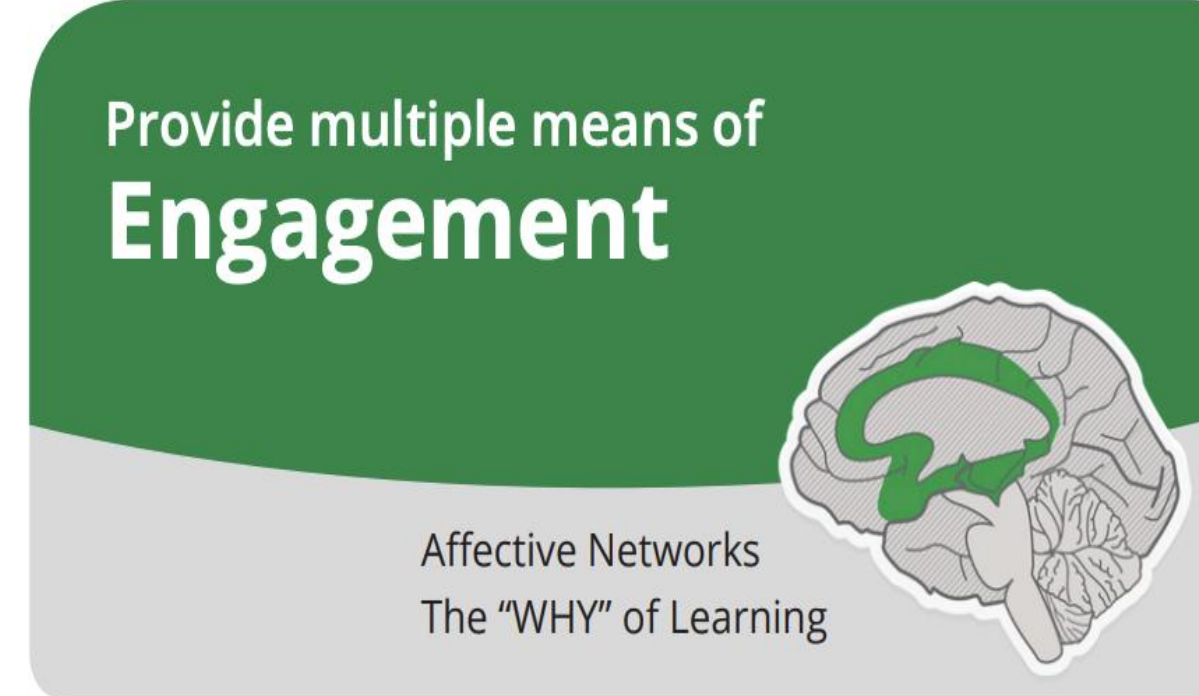
- **Τί Εξυπηρετούν οι Προσαρμογές Του Χώρου, των Υλικών Και Του Εξοπλισμού?**
 - Περιβαλλοντικές Προσαρμογές για την προώθηση της προσβασιμότητας/ αυτονομίας
 - Περιβαλλοντικές Προσαρμογές για την ανάπτυξη πилλών διαφορετικών δεξιοτήτων (π.χ. κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη, εμπλοκή στο παιχνίδι)
 - Για την προώθηση των ατομικών διαφορών και διαφορετικότητας

(Barton, Pribble, & Joseph in Barton & Smith 2015, chapter 5)

Universal Design for Learning (UDL)

Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση

Source: CAST (2018). Universal design for learning guidelines version 2.2 [graphic organizer]. Wakefield, MA: Author.

Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση

1. Ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο βασισμένο σε μια σειρά αρχών και κατευθυντήριων γραμμών
2. Έχει στόχο την ισότιμη πρόσβαση στη μάθηση και την ενεργή εμπλοκή
3. Ανεξαρτήτως μαθησιακών διαφορών, δυσκολιών και ικανοτήτων

Al-Azawei, A., Parslow, P., & Lundqvist, K. (2017)

Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση

- **Πολλαπλά μέσα αναπαράστασης (Το "τι" της μάθησης):** Παρουσίαση πληροφοριών με διάφορες μορφές (π.χ. κείμενο, ήχος, βίντεο, πρακτική άσκηση) για την κάλυψη διαφορετικών μαθησιακών αναγκών.
- **Πολλαπλά μέσα δράσης και έκφρασης (Το "πώς" της μάθησης):** Δυνατότητα στα παιδιά να μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους (π.χ. γραπτό τεστ, προφορική παρουσίαση, κατασκευή).
- **Πολλαπλά μέσα εμπλοκής (Το "γιατί" της μάθησης):** Χρήση ποικίλων μεθόδων για την ενίσχυση του κινήτρου, του ενδιαφέροντος και της ενεργού συμμετοχής
- Al-Azawei, A., Parslow, P., & Lundqvist, K. (2017).

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ/ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

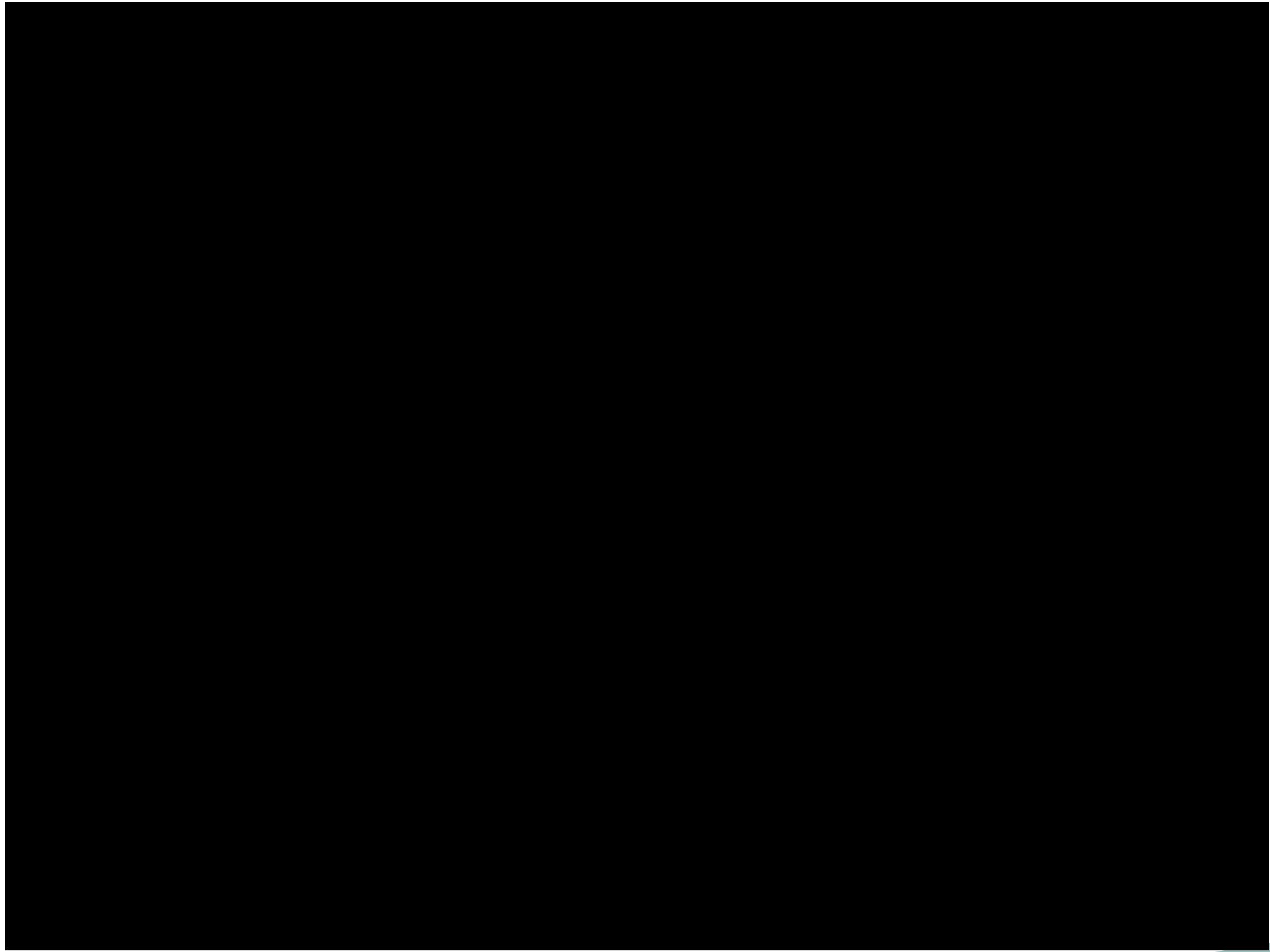
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ/ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Προσβάσιμοι χώροι, γωνιές

Υλικά, Εξοπλισμός (e.g. Οπτικά σύμβολα, non slip mat, προσαρμοσμένο ψαλίδι)

Στρατηγικές ενηλίκων

- - Ενθάρυνση
- - Μοντελοποίηση/ Prompting
- - Χρονος /Wait time
- - Επιλογές
- - Διαμεσολαβητική μάθηση (Peer supports)

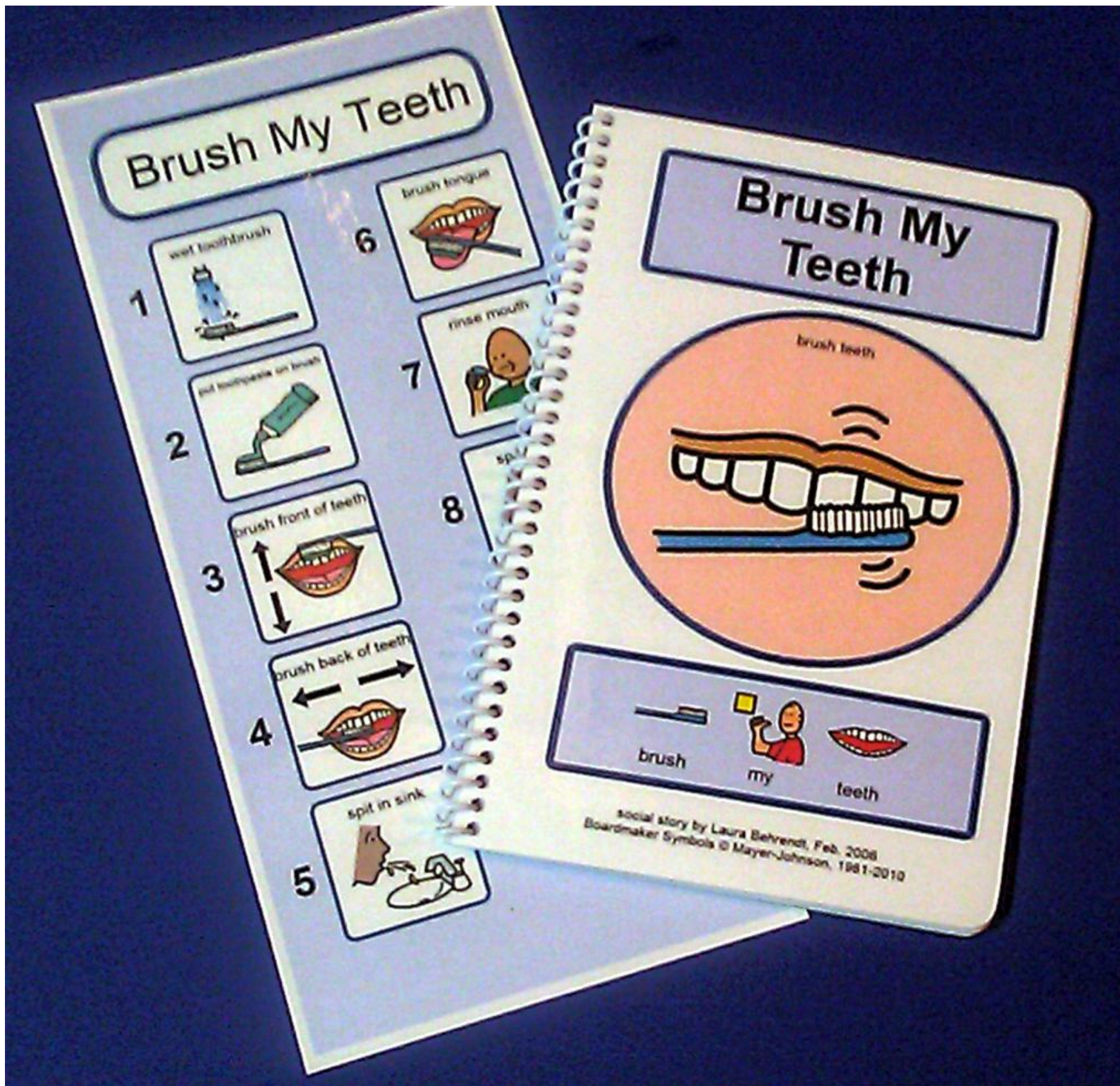

Clean

Messy

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ (Π.Χ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΕΜΠΛΟΚΗ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΊΔΙ)

Preschool Schedule 2012-2013		
	Activity Time	
	Circle Time	
	Snack Time	
	Wiggle Time	
	Lesson Time	
	Craft Time	
	Play Time	

Οπτικά Σύμβολα

Frustrated

Embarrassed

Sad

Mad

This
is
how
I
feel
today!

Nervous

Happy

Proud

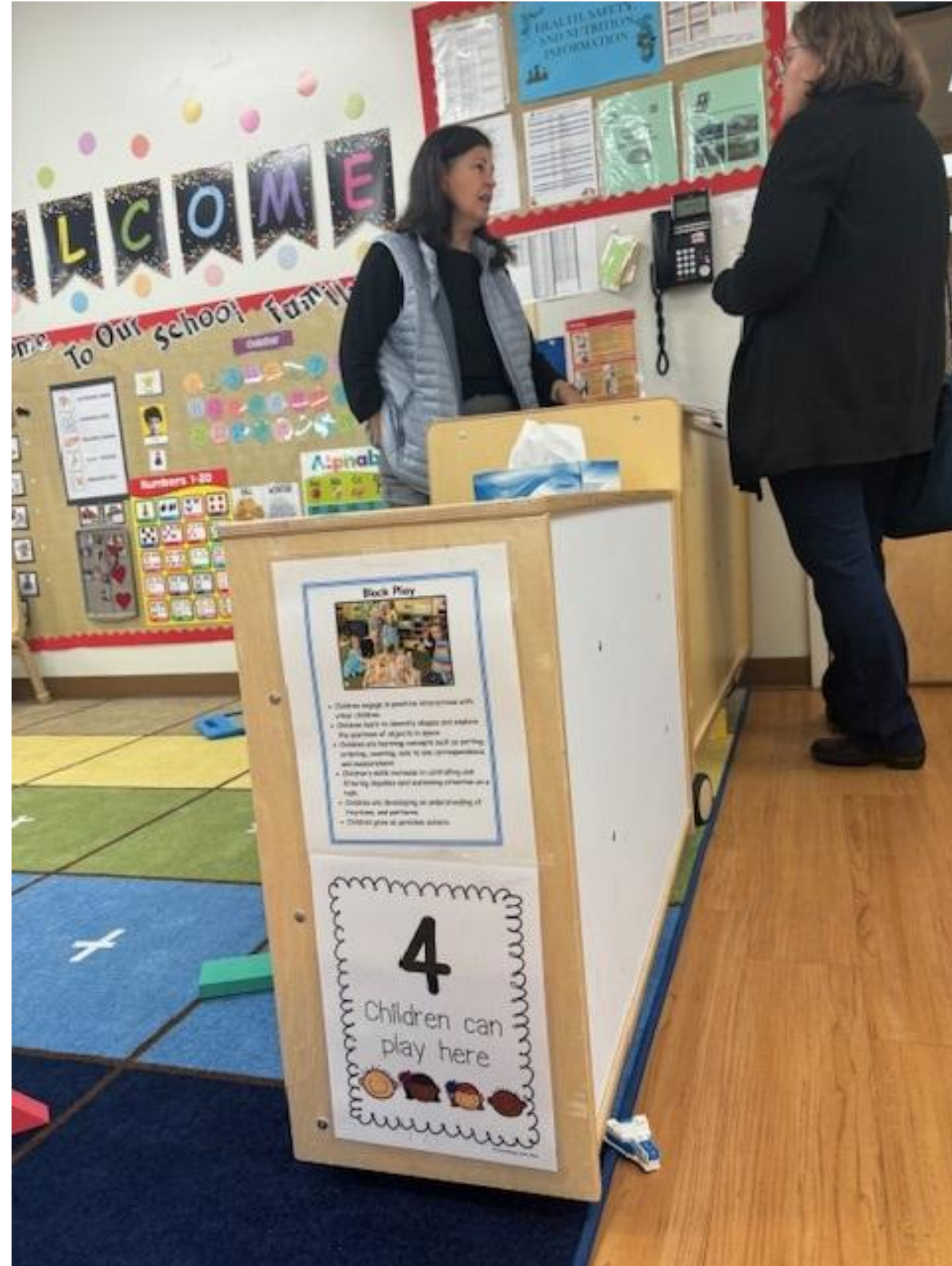

Scared

1
Child can
play here

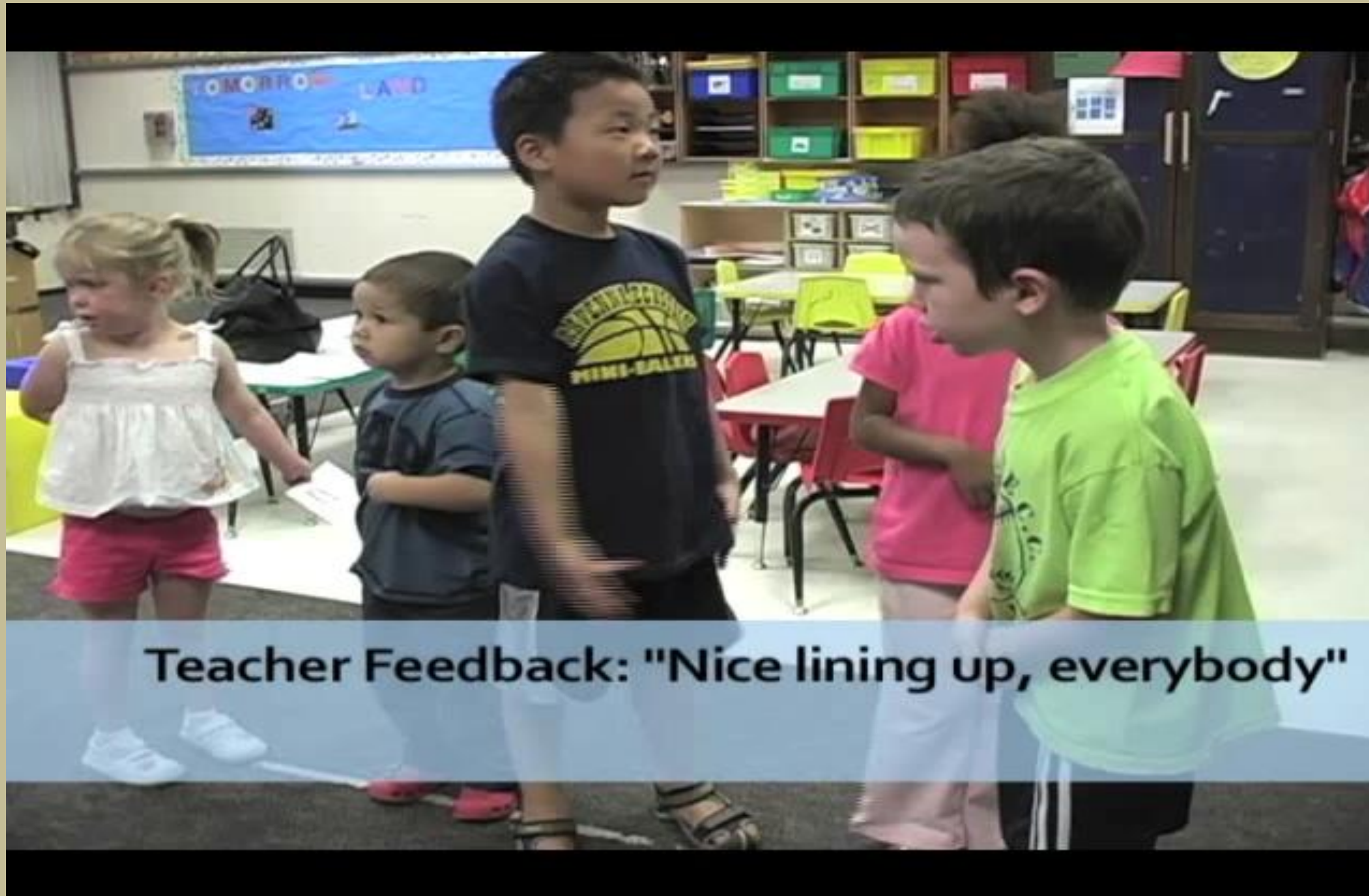

Safe Space

- Children develop the ability to express and regulate their own emotions.
- Children learn to identify and label their feelings (sad, mad, happy, angry, frustrated).
- Children take time to think and reflect.
- Children practice calming strategies when they are angry or upset.
- Safe space is used when a child just needs some alone time.

Teacher Feedback: "Nice lining up, everybody"

<https://connectmodules.dec-sped.org/connect-modules/resources/videos/video-1-20/>

LUKE

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ
ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

The state
school.

Fire fight
duty to

Fire fight
fires are
burning

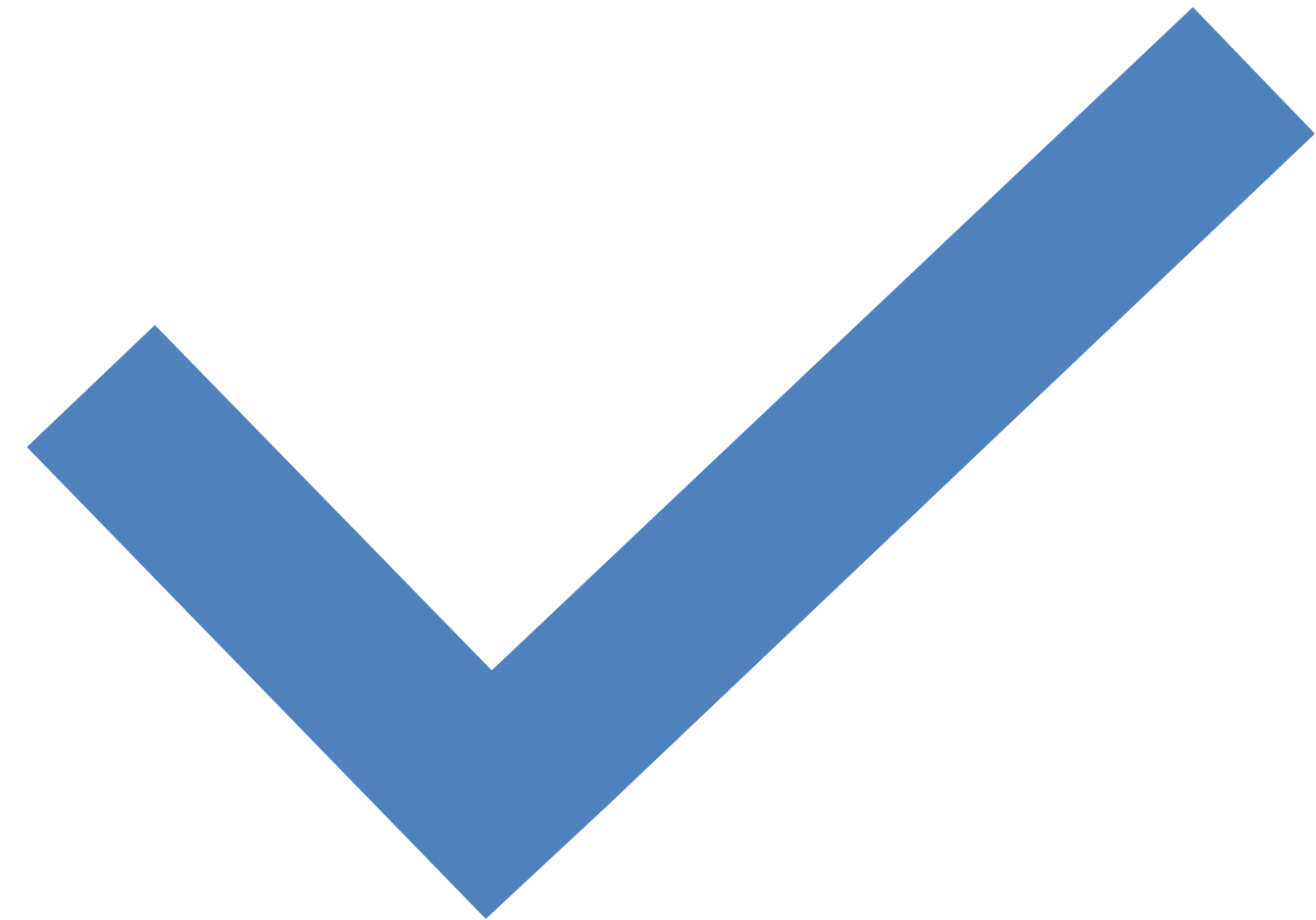
Ο Ρόλος Των Ενηλίκων

Οι ενήλικοι παρακολουθούν (monitor) το πώς τα παιδιά έχουν πρόσβαση στον χώρο και χρησιμοποιούν τα υλικά.

Οι ενήλικοι υποστηρίζουν τα παιδιά στο να μετακινούνται
στο χώρο και να χρησιμοποιούν τα υλικά ανεξάρτητα
και με λειτουργικό τρόπο.

Οι ενήλικοι οργανώνουν το χώρο, υλικά, και εξοπλισμό, ώστε να υποστηρίζουν τις ατομικές μαθησιακές ανάγκες των παιδιών καθώς και τις κοινωνικές/συναισθηματικές δεξιότητες τους.

(Hemmeter, Ostrosky & Fox 2021; Soukakou 2016)

Διάλειμμα

DECDEC Recommended Practice E3 : Environment

E3. Practitioners work with the family and other adults to modify and adapt the physical, social, and temporal environments to promote each child's access to and participation in learning experiences.

Ε 3. Οι παιδαγωγοί συνεργάζονται με την οικογένεια και άλλους ενήλικες για να διαφοροποιήσουν και να προσαρμόσουν τα φυσικά, κοινωνικά και χρονικά περιβάλλοντα ώστε να προωθήσουν την πρόσβαση του κάθε παιδιού και τη συμμετοχή του στις μαθησιακές διαδικασίες.

(DEC, 2014)

DEC Recommended Practice E5: Environment

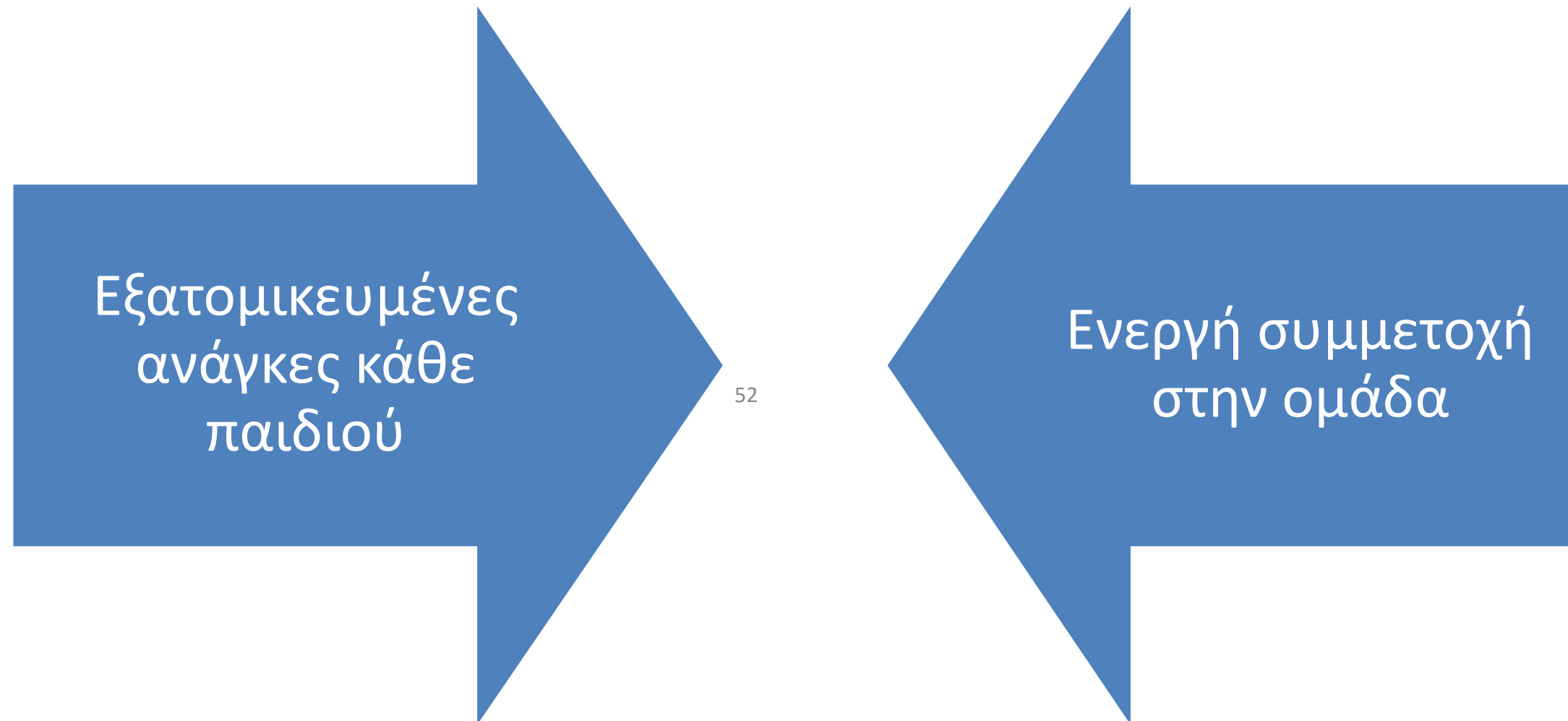
E5. Practitioners work with families and other adults to acquire or create appropriate assistive technology to promote each child's access to and participation in learning experiences.

E5. Οι παιδαγωγοί συνεργάζονται με τις οικογένειες και άλλους ενηλίκους για να προμηθευτούν ή να δημιουργήσουν κατάλληλη υποστηρικτική τεχνολογία για να προωθήσουν την πρόσβαση και συμμετοχή κάθε παιδιού στις μαθησιακές διαδικασίες.

(DEC, 2014)

Γιατί Είναι Αυτές Οι Πρακτικές Συμπεριληπτικές?

Υποστήριξη της Ενεργούς Συμμετοχής Των Παιδιών Στο Παιχνίδι και Δραστηριότητες

- Οι χώροι των τάξεων και τα εκπαιδευτικά υλικά δημιουργούν ευκαιρίες για την εμπλοκή των παιδιών
- Οι ενήλικες προγραμματίζουν, ξεκινούν, και διευκολύνουν το ελεύθερο παιχνίδι και δραστηριότητες
- Χρησιμοποιούν στρατηγικές για την υποστήριξη της ενεργούς εμπλοκής των παιδιών στο παιχνίδι και δραστηριότητες (scaffolding strategies)

Soukakou, 2016, DEC Recommended Practices 2014

Πολλά παιδιά ωστόσο δυσκολεύονται....

1. Να διαλέξουν το παιχνίδι/δραστηριότητες
2. Να οργανώσουν το παιχνίδι τους (π.χ πώς παίζω με το παιχνίδι/υλικά, τί κάνω πρώτα/μετά κλπ)
 1. Να παίξουν αλληλεπιδράσουν με άλλα παιδιά
4. Να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους .
5. Να διατηρήσουν την εμπλοκή τους στην δραστηριότητα/παιχνίδι (π.χ να εξελίξουν το παιχνίδι τους)

Υποστήριξη της Ενεργούς Συμμετοχής Των Παιδιών Στο Παιχνίδι και Δραστηριότητες

- Χρησιμοποιούν στρατηγικές για την υποστήριξη της ενεργούς εμπλοκής των παιδιών στο παιχνίδι και δραστηριότητες

(scaffolding strategies)

Soukakou, 2016, DEC Recommended Practices 2014

Συμπεριληπτικές Πρακτικές για την Ενεργή Συμμετοχή Στο Παιχνίδι και Δραστηριότητες

- Τι στρατηγικές χρησιμοποιούσε η Παιδαγωγός?
- Πως η συγκεκριμένη στρατηγική υποστηρίζει το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες?
 - Τους συμμαθητές?
 - Τους παιδαγωγούς?

Ας το
δούμε!

CONNECT

The Center to Mobilize Early Childhood Knowledge

Βιβλιογραφία

Barton, E. E. et Smith, B. J. (2015). *The preschool inclusion tool box. How to build and lead a high-quality program*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.

Catlett C. & Soukakou E.P. (2019). Assessing opportunities to support each child: 12 key practices for quality inclusion. *Young Children*, 74(3), 34-43.

DEC Recommended Practices Commission. (2014). DEC recommended practices. Division for Early Childhood. (2014). DEC recommended practices in early intervention/early childhood special education 2014. Retrieved from <http://www.dec-sp.org/recommendedpractices>

Hemmeter, M. L., Ostrosky, M., & Fox, L. (Eds.) (2021). *Unpacking the Pyramid Model: A Practical Guide for Preschool Teachers*. Brookes Publishing.

Research Synthesis Points on Practices That Support Inclusion

http://npdci.fpg.unc.edu/sites/npdci.fpg.unc.edu/files/resources/NPDCI-ResearchSynthesisPointsInclusivePractices-2011_0.pdf

Snyder , P., Rakap, S., Hemmeter, M. L., McLaughlin, T. W., Sandall, S., & McLean, M. E. (2015). Naturalistic instructional approaches in early learning: A systematic review. *Journal of Early Intervention*, 37, 69-97.

Βιβλιογραφία

- Soukakou, E.P. (2016). The Inclusive Classroom Profile (ICP™) Manual, Research Edition. Baltimore, MD: Brookes Publishing.
- Al-Azawei, A., Parslow, P., & Lundqvist, K. (2017). The effect of universal design for learning (UDL) application on e-learning acceptance: A structural equation model. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(6), 54-87.
- Μουταβελης Α.Γ και Γελαστοπούλου Μ. (2017). Εκπαιδευτικό υλικό για την παράλληλη στήριξη και την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο. Συλλογικός Επιστημονικός Τόμος. Αθήνα, ΙΕΠ.

<https://connectmodules.dec-sped.org/connect-modules/resources/videos/video-1-7/>

Ένα Παράδειγμα!

Block play

<https://connectmodules.dec-sped.org/connect-modules/resources/videos/video-1-14/>